

Oahpponeavvo- ja oahppoplánaoahpahus Sámi allaskuvllas

AIMO AIKIO

Norgga bealde vuodđoskuvla oahppoplána odasmahttima oktavuodas lea badjánan almmolaš ságastallan sámi guovllu skuvllaid dili birra, namalassii das man uhcán lea sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvut. Ságastallamii leat oassálastán media, oahpaheaddjit, vanhemat ja fágaolbmot. Dán vuodul lean guorahallagohtán mo vátna oahpponeavvuid sáhtá divdna geavahit. Nu lea muđuige: váni áigge galgá divdna atnit buot resurssaid, vai birge ja ceavzá. Go lean guhká oahpahan pedagogihka Sámi allaskuvllas, de lea lunddolaš ahte oahpponeavvuid ráhkadeami lassin guorahalan maid eará áššiid mat váikkuhit oahpponeavvodárbui, nugo oahpponeavvuid geavaheami sámi oahpahusas, ja man láhkai oahpponeavvu sáhtá atnit ávkin maiddá dakkár dilis dahje oahpahusfáttás masa dat ii leat oaivvilduvvon.

Sámi oahpaheaddjioahppu álggii Sámi allaskuvllas 1989. Dalle šattai ságastallan fámolazžan sámeguovlluid skuvllaid sisdoalus. Loktanedje ovdan gažaldagat: Mii lea sámi skuvla? Mii lea sámi sisdoallu skuvllas? Mo fidnet sámi sisdoalu skuvlaoahpahussii? 1990-logus ohcaleimmet dáidda gažaldagaide vástádusaid máŋggain seminárain, hárbhallančoahkkimiin, fágalaš ságastallamiin jnv. Dáid vuodul šattai ságastallamiidda oassálastiide seammasullasaš oaidnu das mo skuvlaoahpahussii sáhtá fidnet sámi sisdoalu, mo oahpahussii šaddá sámi perspektiiva. Vuodđun lei oaidnu ahte skuvllas oahpaheaddji oahpaha ovttó iežas kultuvrra vuodul. Man systemáhtalaččat ja dihtomielalaččat oahpaheaddji váldá oahpahussii mielde iežas kultuvrralaš áššiid váikkuha dasa makkárin šaddá skuvlaoahpahusa kultuvrralaš sisdoallu. Dan oainnus hoigaluvvo ovddasvástádus hui olu oahpaheaddji ala. Muhto nuppe dáfus oaidnun lei ahte berre leat politihkalaččat ráhkaduvvon oktasaš skuvla- ja oahpahuspolitihkalaš prográmma mas lea čilgejuvvon sápmelaččaide deháleamos áššit ja váldolinjját skuvlaoahpahusas. Jos oahpaheaddji oahpahusas heivehii dán prográmma, de su oahpahusa sápmelašvuodđu lei oalle nanus ja das lea oktasaš servodatlaš oaidnu.

Kollegaságastallan álggii dalán go Sámi allaskuvla vuodđuduvvui ja bisttii olles 1990-logu áigge. Ovtto ságastallan ii lean systemáhtalaččat ordnejuvvon, sáhka vulggii ain johtui go muhtun fágabargi buvttii ovdii muhtun gažaldatčuolmma. Vaikke ságastallan ii lean systemáhtalaš, de dat ii ollásit nohkan vaikke muhtumin ságastallan ii lean nu fámolaš. Áiggiid mielde ain rievddai dat mii lea sága guovddážis. Maŋimuš áiggiin ságastallamis leamaš guovddážis sámeielat oahpahussii heivvolaš oahpponeavvuid vátnivuohta. Nugo ovdalis lea boahtán ovdan, váilevašvuohta boahtá vel oahppoplánaid ođasmuvvamis, mii dagaha ahte oassi oahpponeavvuin eai leat šat heivvolaččat oahpahussii. Vuosttamužžan čoavddusin boahtá millii ahte oahpponeavvuid ráhkadeapmái galggašii oažžut eambo ruđa vai lea resurssat ráhkadit eambo daid. Dán fáttás in áiggo dás dađe eambo čállit, muhto figgan ohcalit čovdosiid gažaldagaide: Mo sáhtá atnit divdna veahánaš oahpponeavvuid? Mo galgá ráhkadit oahpponeavvuid, mat heivejit mánggalágan oahpahussii eaige dušše ovtta fáddái? Makkár oahpponeavvut heivejit mánggalágan oahpahussii ja oahpahusdiliide? Mo ovddidit oahpaheddjiid máhtu geavahit oahpponeavvuid mánggabealagit? Mo oahpahusas atnet materiálaid mat eai leat ráhkaduvvon oahppomateriálan, ng. autenttalaš materiálaid, nugo aviissaid, TV-filmmaid, čáppagirjjálašvuođa jnv. Dáidda gažaldagaide čovdosiid gávdnamin sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvut eai lassán, muhto oahpponeavvuid vátnivuohta ii šat čuoza sámeielat oahpahussii nu garrasit go dál ja nuppe dáfus dan vuodul sáhtá álgit oheat oahpahanvugiid mat leat vuohkkaseappot sámi guovllu skuvllaide go stuorraservodaga skuvlavuogádagat.

Skuvlla sámesisdoalu ja sámeoahpahussii heivvolaš oahpponeavvuid vátnivuoda guorahalan dán čállošis dan vuodul mo Sámi allaskuvlla oahpaheaddjioahppus lea oahpahuvvon oahppoplánaid, oahpponeavvuid ráhkadeami ja oahpponeavvuid geavaheami birra. Geahččalan dás oheat ja ovdanbuktit muhtun čovdosiid váttisvuodaide, maid oahpponeavvuid vátnivuohta dagaha ja nu maid skuvlla sápmelaš sisdoalu eahpečielggasvuohta dagaha. Oahppoplánaid válddán dasa danin vai sáhtán guorahallat mo oahppoplána dahje oahppoplána ollašuhttin váikkuha oahpponeavvuid geavaheapmái. Aiddo dat man láhkai oahppoplána ollašuhtto oahpahusas váikkuha dasa makkár oahpponeavvut adnojit ja man ollu galget leat oahpponeavvut vai oahpahusa sáhtá čađahit dohkálaš dásis.

Oahppoplánaoahpahus

Guorahalan vuodđoskuvlaoahpahusa stivrejumi rámmaplánain, oahppoplánain ja fágaplánain, eanáš Norgga skuvlavuogádaga mielde, muhto heivvolaš osiin dat guoská maid eará Davviriikkaide. Stáhtaid alimus hálddašanorganisašuvnnaid, stuorradikki ja riikkabeivviid skuvlapolitihkalaš figgamušat, juksanmearit ja váldoulbmilat leat hábmejuvvon riikadási rámmaplánaide. Riikka skuvlapolitihkalaš ulbmiliid vuodul lea rámmaplánii bidjon ee. oahpahusa váldosisdoallu. Rámmaplána vuodul lea ráhkaduvvon riikadási oahppoplána, mas lea dárkilabbot ovdanbuktojuvvon skuvlejumi juksanmearit ja váldoulbmilat sihke deháleamos mearrádusat oahppu organiseremis. Oahppoplána oassin leat skuvla fágaid oahppoplánat, fágaplánat. Gielda lea geatnegas riikadási oahppoplána vuodul ráhkadit báikkálaš oahppoplána, mii sáhttá leat maid skuvlla oahppoplána. Gieldda- dahje skuvlla oahppoplánain lea oaivilin fáhtet oahpahussii báikkálaš sisdoalu nu ahte oahpahussii boahtá mielde lagašservodaga kultuvra. Ovdamearkka dihte Norgga oahppoplánaođastusa, Máhttoloktema oahppoplánabuktosis (Máhttolokten 2008: 8) lea mearrádus, mii geatnegahttá gielddaid ráhkadit oahppoplána, mii váldá vuhtii báikkálaš kultuvrraid ja mas lea mearriduvvon oahpahusa bargovuogit ja sisdoallu. Dán vuogádaga mielde lea ee. sámevuovllu gielddain vejolaš ja joba geatnegasvuohta bidjat iežaset oahppo- ja fágaplánaide maiddá kultuvrralaš sisdoalu mii vuodđuduvvá sápmelašvuhtii. Sámi oahppoplakáhttas mearriduvvo ahte sámevuovlluid skuvla galgá láchčit dili nu ahte oahppit ožžot oahpahusa, mii vuodđuduvvá sámi kultuvrii, sámegillii ja sámi servodateallimii. Go dan lassin Sámediggi lea ráhkadan Máhttoloktema Sámi oahppoplánabuktosa, de goit Norgga bealde lea vuodđoskuvlla oahpahussii sápmelašvuohta bures sáfievrriduvvon plánaid dásis. (Máhttolokten 2008: 8, 35.) Lihkká báikkálaš heiveheapmi gáibida vuđolaš plánema gieldda ja skuvla dásis (Keskitalo 2003: 21).

Go oahppoplánaid guorahallá oahpponeavvuid dárbbuid ektui, de ferte maid geahččat man láchkái oahppoplánaid geavaheapmi oahpahuvvo oahpaheaddjioahpus. Go muittašan reflektiivvalaččat oahpahusvásáhusaid Sámi allaskuvllas ja nuppe dáfus logan iežan logaldallanbáhpáriid ja -čállošiid, bohtet vuosttamuzžan ovdan kollegaságastallamat maid vuodul pedagogihka oahpaheaddjit hábmejedje ja čielggadedje prinsihpalaš oaiviliid ja linnjaid sámi oahpaheaddjioahppu pedagogihka oahpahussii. Dáid ságastallamiid

vuodul oáččuimet váldooaviliin ja prinsihpain oalle ovttamielalaš oainnu. Dán vuodu alde lei buorre álgit ráhkadit oahpahusa. Fágalaš ságastallamis mii eat beassan goassige loahppabohtosii, ii oba galgange, go oaivilat ja prinsihpat galget oppaáigge ođasmuvvat, rievdat ja šaddat áigeguovdilin. Nuppe dáfus servodaga rievdamat buktet ođđa vuordámušaid ja gáibádusaid oahpaheaddjiohppui ja allaskuvla berre dáid ollesáigge váldit vuhtii vai oahpaheaddjioahppu lea dakkár maid servodat dárbbáša. Oahpahusa linnjáiin ja prinsihpain ságastalaimet duojážassii ja dat ođasmahtii oahpahusa čađa áigge. Vuosttamuš ságastallamat guoskkahalle dan, gos fidnet sápmelaš perspektiivva oahpahussii ja makkár oppalaš linnját ja prinsihpalaš figgamušat galget leat oahpaheaddjioahppu oahpahusas. Ovttasráđiin válddiimet vuodđun sámi konfereanssas dohkkehuvvon Sámi skuvla- ja oahpa- huspolitihkalaš prográmma (1989) oahpahusa olláshuhtimii. Dat lei nana vuodđu, mas lei viiddis ovttamielatvuolta ja mii lei dan áigásaš sámi organi- sašuvnnaid alimus dásis dohkkehuvvon.

Davviriikkaid sámekonfereansa lea 1989 dohkkehan Sámi oahpahus- ja skuvlapolitihkalaš prográmma vai sápmelašvuhtii guoskevaš doaimmat skuvllain dorjot nuppiideaset ja daid váikkuhusat leat seamma sullasažžat nu ahte resurssat mat lea anus boadášedje divdna atnui. Oahpahus- ja skuvlapolitihkalaš prográmma oidne dalle dárbbášlažžan danin go skuvla ja oahpahus lea deatalaš gaskaoapmi boahhte áiggi sámi servodaga huksemis ja dálá skuvla ja oahpaheapmi báidnet garrasit sámi mánáid ja nuoraid. Nubbin, go dán áiggi mánát ja nuorat leat nu guhká skuvllain ja eret vanhemiin, de ferte skuvla eanet go ovdal deavdit vanhemiid ja vuorrasiid saji oahpahusa ja bajásgeassima hárrái ja goalmmánin oahpa- headdjit, vanhemat, organisašuvnnat ja orgánat geat barget skuvla- ja oahpa- husáššiiguin, dárbbášit oktasaš vuodu sámi mánáid, nuoraid ja rávisolbmuid oahpahusgažaldagaid čoavdedettiin. (Sámiráđdi 1989.)

Skuvlapolitihkalaš prográmma lea ráhkaduvvon sápmelaš bajásgeassin- ulbmiliid vuodul. Daid mielde sámemánáid bajásgeassin galgá hukse- juvvot nu ahte sápmelaččat leat dásseveardásažžan eará álbmogiid ektui. Sámemánáide ja -nuoraide galgá šaddat sápmelaš iešdovdu. Bajás- geassimis sirdašuvvet sápmelaš kulturárbi ja olmmošlaš vuoddoárvvut nuoraide ja mánáide. Skuvlapolitihkalaš ulbmiliid vuodđun lei maiddái skuvlenáššiid iešstivrejupmi. Sápmelaččat galget ieža stivret skuvla- ja oahpa- huspolitihkkaseaset, ja nu nannet kultuvrralaš iešstivrejumi, kultuvr-

ralaš autonomiija. Sápmelaččaid skuvlahálddahaslaš autonomiija galgá čadahuvvot Davviriikalaš dásis gitta báikkálaš dássái. (Sámiráđđi 1989.)

Prinsihpalaš vuodu gávdnama maŋŋá álggiimet Sámi allaskuvllas hábmet iešguhtege fáttá oahpaheaddjioahpu pedagogihkkafágas mii galggai leat heivvolažžan sámi servodaga oahpaheaddjidárbbuide. Ovdamearka dihte fertii čilget mat earenoamášvuodat leat fáttás sámi oahpaheaddjioahppus dahje man dihte fáttá lea dehálaš oahpahit sámi perspektiivvas. Nuba oahppoplánaid oahpaheami oktavuodas gárttaimet vuđolaččat guorahallat man dihte oahppoplánaid oahpaheapmi sámi oahpaheaddjioahpus lea earenoamáš dehálaš. Oinniimet, ahte sáme oahpaheaddji berre bures dovdat oahppoplánavuogádagaid, riikka vuogádaga ja Davviriikkaid vuogádagaid. Ruošša beale oahppoplánavuogádaga fertiimet guođđit eret, go dalle lei ain Sovjetlihtu áigi ja mis ii oktage máhttán ruoššagiela, eaige mis lean dan dihte oktavuodát Ruošša beale sámiide. Guorahallama ja oktasaš ságastallamiid vuodul šattai hui čielggasin, ahte sámi oahpaheaddjái ii leat doarvái ahte dovdá dušše iežas riikka oahppoplánaid, dan lassin son berre uhcimustá dovdat Davviriikkaid skuvlavuogádagaid.

Nubbi ášši mii dagaha oahppoplánaoahpahusa sámi oahpaheaddjioahppus hui dehálažžan, lea ahte oahpaheaddji galgá dovdat iešguhtelágan oahppoplánateoriijaid ja diehtit sierralágan oahppoplánaid buriid ja heajos beliid vai son sáhtá atnit oahppoplána ávkin oahpahusastis buoremus lági mielde ja oahpahettiin ollašuhttit dan nugo eiseválddit leat oaivvildan. Dan lassin dábálaččat oahpaheaddjit nammaduvvojit ráhkadit gieldda dahje skuvlla oahppoplánaid. Dán barggus lea oahppoplánateoriijaid dovdamuš stuorra ovdamunnin, go oahppoplána ráhkadeamis šaddá mángii válljet mii lea vuohkkaseamos ja heivvoleamos vuogádat, vai oahppoplánas boadášii dakár mii lea duodai ávkkálaš oahpaheaddjái, man lea álki ollašuhttit ja mii lihkká addá vejolašvuodaid oahpaheaddjái atnit barggustis iežas earenoamáš attáldagaid ja čehppodaga.

Dehálažžan oahppoplánaoahpahusa dahká go oahpaheaddji galgá máhttit geavahit ja heivehit oahppoplána oahpahusa plánemis ja ollašuhttimis nu, ahte oahpahus lea oahppiid ovdánandássái ja šaddanduogázii heivvolaš ja lihkká son juksá oahpahusa ulbmiliid ja mihttomeriid. Oahppoplána ráhkadeamis dáid áššiid vuhtiiváldima mearkkašumi oahppama ovddideapmái, deattuhit mánggat dutkit ee. Bruner (1969) ja Phenix (1964). Maiddái Sámi

oahppoplakáhtas ávžžuhuvvo oahpahusas váldit vuhtii oahppi kultuvrralaš duogáša ja báikkálaš servodaga (Máhttolokten 2008: 35–40). Oahppoplána geavaheamis oahpaheaddji ferte váldit vuhtii oahpahanressaid, oahppanberrasa, veahkke- ja oahpponeavvuid jnv/jna. Oahppoplána geavahettiin galgá oahpaheaddji máhttit didákttalaččat heivehit plána duodalaš dillái maid skuvla, biras ja áigi láhčēt. Stáhta ii šat čavgadit stivre oahpahusa Máhttoloktemis ja oahpahusa ollašuhttima plánen lea olu gielddaid, skuvllaid ja oahpaheaddjiid hálldus (Imsen 2006: 223–224).

Oahppoplánaid oahpahus lea earenoamáš dehálaš ovddmustá sámeoahpaheaddjiide, go sáme guovlluid skuvllain ferte oahpahusas váldit vuhtii sáme kultuvrra oppalaččat, dasa lassin báikkálaš kultuvrra ja maiddá riikka stuorraservodaga kultuvrra. Oahppoplána galgá leat ráhkaduvvon nu ahte čuovvolahttá oahpahusa heivehit oahppiid eallindiliide (life situations), ovdamearkan nugo Florence Stratemeyer (1947) dutkanjoavkkuinis lea gávnahan. Sáme kultuvrras lea earenoamáš sajádat Davviriikkaid sáme guovlluid skuvllaid oahpahusas, go sápmelaččain leat gullevašvuohta ja oktavuodát riikkarájáid badjel, omd. fuolkeoktavuodát. Danin lea dehálaš sámemánáid bajásgeassit mánggakultuvrralaš olmmožin, bajásgeassit riikkakultuvrii ja sápmelaš kultuvrii. Sámemánáin galget šaddat servodaga lahtut, geat birgejit stuorraservodagas ja maiddá sáme guovlluin. (Máhttolokten 2008: 35–40.)

Oahpaheaddjis lea guovddáš rolla sáme kultuvra fievrredeamis skuvlaoahpahussii. Departemeanta ja gieldda leat bidjan oahppoplánii mearrádusaid ja njuolggadusaid, maiguin sii stivrejit skuvlla, eanáš hálldahuslaččat. Oahpaheaddjis lea goitge didákttalaš friddjavuohta ollašuhttit oahppoplána. Son ii oaččo oahpahit oahppoplána vuostá, muhto son sáhtá heivehit oahppoplána ja oahpahettiin son ii dárbbáš čuovvut oahppogirjji. Oahpaheaddji bidjá oahpahussii sámi sisdoalu, go son ollašuhtá oahppo- ja fágaplánaid. Plánaid ollašuhttimis lea ovttu oahpahusa sisdoalu heiveheapmi sápmelašvuhtii ja báikkálaš kultuvrii. Oahppogirjji geavahettiin berre oahpaheaddji dahkat ja mángii dahkáge iežas heivehusa oahppogirjjis. Sápmelaš sisdoallu oahpahussii bohtá oahpaheaddji iežas kultuvrralaš duogáša, vásáhusaid ja dieđuid mielde. Dán dihte oahpaheaddjis berre leat ollu dieđut kultuvrralaš áššiin, viiddis kultuvrralaš oaidnu ja nana kulturáddejupmi. Vai oahpahus ollašuvvá servodaga ja vanhemiid vuordámušaid ektui albma láchkai, ferte oahpaheaddji váldit vuhtii sámedikkis ja/dahje gielddas ráhkaduvvon oahpahus-

ja skuvlapolitihkalaš prográmma. Go oahpaheaddji dán láhkai ollašuhtta oahppo- ja fágaplánaid, de oahpahusa boadus lea dakkár maid servodat lea ásahan skuvla mihttomearrin. Das čuovvu fas, ahte go sáme guovlluid skuvla olleha buorre bohtosiid, de sámevuovllu mánát leat ožžon dakkár oahppu ja gelbbolašvuoda mainna sii birgejit sámevuovllus ja maiddá stuorraservodagas, máilmmis. (Lahdes 1987: 37–41; Máhttolokten 2008: 35–40.)

Dábálaččat oahpaheaddji atná oahpahusa vuodđun dušše ovttá oahppoplána, skuvlla dahje gieldda oahppoplána. Plánedettiin oahpahusa dárkilabbot oahpaheaddji atná oahpahusa vuodđun skuvlla oahppoplánii gullelaš fágaplánaid. Oahpahusa dárkilis plánain, oahpahasfáttá plána, oahppodiimmu plána jnv. oahpaheaddji gártá vuhtiiváldit mat resurssat sus leat anus oahpaheamis, makkár lea oahppobiras, oahppiid joavkku iešlágit, mii galgá leat oahpahusa boadus ja makkár oahpahanvuohki lea heivvoleamos fáddái, oahppiide ja oahpaheaddjái.

Oahppoplánaid sáhtta ráhkadit iešguđet hápmái dan vuodul man čavgađit oahppoplána stivre ja mearrida oahpahusa. Oahppoplánas sáhtta leat mearriduvvon maid galgá oahpahit, makkár bargovugiid galgá geavahit ja movt galgá árvvoštallat ja mihtidit oahppama bohtosiid. Ná ráhkaduvvon oahppoplána addá norpmaid oahpahussii ja nu dan gohčodit normatiivvalaš oahppoplánan. Normatiivvalaš oahppoplánas leat ulbmilat čállon oalle dárkilis cealkagiin. Dát čuovvolahtta dihtolágan oahpahanvuohkái ja oahpahanvuogis leat uhcán variašuvnnat. Normatiiva oahppoplána čuovvolahtta oahpaheaddji válljet plána oahpahanvuogi. Oahpaheaddjis eai leat olu vejolašvuodát heivehit oahpahasuohppiid joavkku earenoamášvuodaide ja attáldagaide dahje oahpaheaddji iežas earenoamáš máhtuide dahje čehppodahkii. Oahppogirjjit galget leat ráhkaduvvon oahppoplána mielde, earálágan girjjiid geavaheapmái eai leat olu vejolašvuodát. Normatiiva oahppoplána boarásmuvvá jođánit. Dakkár oahppoplána čatná oahpaheaddji vejolašvuodaide ollašuhttit oahpahusa dili ja oahppiid ektui buoremus lági mielde, vaikke nuppe dáfus dakkár oahppoplána dáhkida oahpahussii goitge dohkálaš dási. Dákkár oahppoplána geavaheami oktavuodas mannet skuvlla oahpahasresurssat ollu duššái. Jos skuvllas lea anus hui čavgadis normatiivvalas oahppoplána, de oahpahas olle dohkálaš dássái muhto datte-ge lea skuvlla oppalaš boadus heitot. (Øzerk 2006: 364–366.)

Oahppoplána sáhtta leat nu ráhkaduvvon ahte das lea dárkilit meroštallon ulbmilat muhto eai lea mearriduvvon mainna lágiin ulbmiliid galgá ollašuttit, mo juksat ulbmiliid. Dakkár intuitiivvalaš oahppoplána ii mearrit oahpahanbargovugiid, oahpponeavvuid iige eará oahpaheami ollašuttimii guoski áššiid. Oahpahanáššiid välljen lea oahpaheaddji bargu. Dakkár oahppoplána vuodđojurddan lea ahte oahpaheaddjiin lea alladásat oahpahanoahppu, nu ahte sii máhttet lágidity ja ollašuttit oahpahusa buoremus lági mielde ulbmiliid, oahppodili ja oahppiid joavkku ektui. Intuitiivvalaš oahppoplána addá oahpaheaddjai ollu vejolašvuodaid oahpahusa lágideapmái. Oahpaheaddji sáhtta välljet fáttáid ja oahpahanvugiid oahppandili, ovttaskas oahppi, oahppijoavkku, fáttá, oahpponeavvuid, oahppobirrasa vuodul. Oahpponeavvuid oahpaheaddji vällje ain dan mielde mii buoremusat heive oahpahandillái. Oahppoplána ii mearret makkár galgá oahppogirji leat. Dakkár oahppoplána addá buriid vejolašvuodaid atnit divdna resurssaid oahppama ovddideapmái. (Lahdes 1987: 81–86.)

Go oahpaheaddji álggaha odđa fáttá oahpaheami, de lea vuogas álggos govvet fáttá oppalaččat ja fáttá analyserenmálle (*advance organizers*). Dát málle ii sirdašuva oahppiide almmá aktiivvalaš konstruerenproseassa hága. (Ausubel 1968.) Muhto konstruerenproseassa sáhtta heahtašuvvat jos omd. oahppoplánas lea fáttá analyserenmálle mearriduvvon. Oainnat dalle oahppi ii aktiivvalaččat čana ášši ovdal ohppojuvvon áššiide. Jos odđa ášši ja ovddeš dieđut eai čatno oktii, de oahppi ii konstruere vuđolaččat oahpahuvvon ášši. (Ausubel 1968; Lehtinen 1983.)

Gielddadási oahppoplána lea formála oahppoplána, mas lea ovdanbuktojuvvon gieldda skuvlaoahpahusa áigumušat, nugo skuvlaoahpahusa jurdagat, oaivilat, mihttomearit ja ulbmilat. Vaikke oahppoplána livčče viehka normatiivvalaš, de lihkká oahppoplána duohtandahkan rievddada oahpahedjiid gaskkas. Dát boahá das mo oahpaheaddji lea ipmirdan oahppoplána ja mo son oahpahettiin duohtandahká oahppoplána. (Hætta 1997: 15–17; Lahdes 1987: 81–84; Øzerk 2006: 266.) Ollašuttton oahppoplána boahá das mo oahpaheaddji lea čađahan oahpahusa virggálaš omd. gieldda oahppoplána vuodul. Oahpaheaddji sáhtta gieldda plána ollašuttit plána eará láchkai go mii ulbmilin lea, jos oahpaheaddjis lea vuodđun eará áššit go mat leat gieldda oahppoplánas. Dan láchkai ollašuttton plána lea šaddan čiegus oahppoplána vuodul. Vaikke ollašuttton ja virggálaš oahppoplánat leat ovttaláganat, de lihkká oahppi sáhtta leat vásihan plána áibbas eará

láhka. Oahppi oahppá vásihuvvon oahppoplána mielde ja oahpahuvvon áššiid lassin oahppi lea váldán ng. čiegus oahpu iežas vásáhusaid ja barggaid bokte. Dán dihte lea váttis árvvoštallat ja bearráigeahččat vásihuvvon oahppoplána vuodul ožžojuvvon oahppobohtosiid. Danne lea dehálaš ahte gieldda oahppoplánas boahtá hui čielgasit ovdan mii galgá leat skuvlla juksanmearri (produkta, boadus), vai fágaplánat ráhkaduvvojit skuvlla juksanmeari evtuid mielde eaige dušše fága sisdoalu ektui. Fágain leat ollu sisdoalut mat leat fágalaččat mearkkašahhtit, muhto eai leat skuvlla juksanmeari ektui mearkkašahhtit. Oahpahusas galgá deattuhit áššiid mat leat skuvlla bohtosa ektui dehálaččat. (Lonkila 1991.)

Oahpponeavvoohpahus

Sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvuid ektui dilli skuvllain lea heitot. Go sápmelaččat leat minoritehttajoavkku, de ii oba sáhte vuorditge ahte sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvuin šaddá seammalágan dilli go riikka váldogillii ráhkaduvvon oahpponeavvuin lea. Heajos oahpponeavvodillái vuosttamuzžan čovddusin boahtá millii, ahte oahpponeavvuid ráhkadeapmái galgga oažžut eambo ruđa vai daid sáhtá ráhkadit eambo. Go sámegiella lea unnitlogu giella, de sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvuide gártá bidjat ollu eambo ruđa oahppiid logu ektui go riikka váldogillii ráhkaduvvon oahpponeavvuide. Goluid uhcideapmái lea ohccojuvvon mánggat čovdosat, nu go oahpponeavvuid geavaheapmi riikarájaid rastá, ovdamearkan Norgga beale skuvllain geavahit Suoma bealde sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvuid. Dát ii leat vuolgán johtui mánggaid geahččalemiid ja prošeavttain fuolakeahhtá (Mikalsen Biti 1997; Utsi 2003). Lea oalle dehálaš ahte sámi oahpaheaddjioahppus lea deattuhuvvon oahpponeavvoohpahus. Sámi allaskuvllas lea oaidnán ahte oahpaheaddji sáme guovllu skuvllain berre máhttit ráhkadit sámemánaide heivvolaš oahpponeavvuid. Dán seamma gažaldahkii čujuhii Anton Hoem [1994] logaldallamis allaskuvlla bargiid semináras: sámegillii ráhkaduvvon oahpponeavvuin sáhtá njuiket oahppogirjji badjel ja ráhkadišgoahhtit earálágan oahpponeavvuid, ee. digitálahámis dahje atnit eambo sápmelaš ovdanbuktinvugiid ávkin oahpponeavvuin. Ovdamearkka dihte dábalaš sápmelaš vuohki ovdanbuktit áššiid lea máinnasteapmi ja muitaleapmi. Dihtora sáhtá geavahit veahkin oahpahusas (*Computer Assistent Instruction*), muhto dán áigge bohtet ain eambo dihtorprográmmat, mat ovddidit oahppi čuolbmačoavdima,

kreatiivvalašvuoda ja ideaid hábmema (*Computer Assistent Learning*). Dakkár prográmmat ovddidit oahppu konstruerema ja vuđolaš oahppama. (Lahdes 1987: 325–326.)

Sámi allaskuvlla oahpponeavvopedagogihka oahpahusas lea vuodđun, ahte oahpponeavvut ráhkaduvvojit sámi kultuvrra, sámegeiela ja sámi servodaga dárbbuid vuodul sámi mánáide ja oahppiide. Oahpponeavvut galget heivehuvvot máŋggalágan dárbbuide. Skuvlla oahppoplána bidjá rámmaeavttuid oahpponevvui, iešguhtege oahpaheaddji persovnnalaš bargovuogit buktet mielddis máŋggalágan dárbbuid oahpponevvui. Dan lassin oahpponeavvut galget leat ráhkaduvvon ja heivehuvvon oahppiid dárbbuide. Oahpponeavvu galgá leat heivvolaš oahppi ovdánandássái, muhto ii menddo álki vai dat ovddida oahppi doabalaš ja abstraktalaš áddejumi (Bruner 1969: 33–54). Go oahpponeavvu ráhkadeamis ja geavaheamis leat váldon visot dát dárbbut vuhtii, de oahpponeavvut oasistis dáinna lágiin ovddidit sámi oahpahusa oppalaččat ja geavatláččat. (Oahpponeavvopedagogihka oahppoplána 2004.)

Oahpponeavvu ráhkadeapmái leat ollu eavttut, dárbbut ja gáibádusat. Danin lea Sámi allaskuvla, oahpponeavvuid ráhkadeami oahpaheamis, figgán gávdat čovdosiid mainna lágiin deavdit dáid dárbbuid. Go dan lassin sámegeillii ráhkaduvvon oahpponeavvut leat uhcán, de dái čovdosiid gávdat lea dárbbalaš vai birgehállá váttis oahpponeavvodilis. Okta čoavddus lea ráhkadit oahpponeavvu dakkárin mii buktá olu sierralágan vejolašvuodaid oahpahusa olláshuhtimii. Dakkár oahpponeavvu lea heivvolaš máŋggalágan oahpahussii, oahpponeavvu ii leat čadnon áigái, oahpahanvuohkái, oahppiid jovkui, báikkái dahje dillái. Muitit berre maid ahte vaikke oahpaheaddji geavaha oahpahusas oahppogirji, de dat ii mearkaš dan ahte son ii dárbbalaš ráhkadit oahpponeavvuid. Oahppogirji lea vuodđomateriála ja ieš-ráhkaduvvon oahpponeavvuiguin oahpaheaddji čuovvolahtta oahppiid vuđolaš konstruerenprosessii. (Lahdes 1987: 227.)

Oahpahettiin báikkálaš oahppoplána mielde ferte oahpponeavvu heivehit báikkálaš dárbbuide. Dát gáibádus bohtá Sámi oahppoplakáhtas, man mielde oahpahusas galgá vuhtii váldit báikkálaš servodaga (Máhttolokten 2008). Danin oahpponeavvu galgá leat dakkár ahte dan lea álki heivehit ja ođasmahttit. Fáktadieđut leat oahpponeavvus mielde dan láhkai ahte daid ii dárbbalaš divodit heiveheami ja ođasmahttima oktavuodas. Dakkár

oahpponeavvu ii mearret oahpahanvuogi ja dan geavaheamis leat buorit vejolašvuodát váldit vuhtii oahppi oahppandárbuid. Go oahpponeavvu lea dán lági mielde ráhkaduvvon, de dan lea álki heivehit iešguđet dárbuid mielde iige boarásmuva jođánit.

Juohke oahpaheaddjis lea iežas vuohki oahpahit ja geavahit oahppodili resurssaid, ee. oahpponeavvuid. Leage buorre jos oahpponeavvu lea ráhkaduvvon dakkárin ahte dat ii hehte oahpaheaddji atnimis iežas čehppodagas ja earenoamáš máhtuidis oahpaheami lágideamis. Oahpponeavvo berre leat ráhkaduvvon dan láhkai ahte oahpaheaddjis lea vejolaš intenšunálat heivehit oahpponeavvu iežas oahpahanvugiide. Oahppodilis galgá lea dihtomielat figgamuš intenšunálavuhtii, ii dušše oahpaheaddjis muhto maiddá oahppiin. (Lahdes 1987: 273.)

Go mii geahččalat ráhkadit oahpponeavvuid dakkárin, mat eai boarásmuva jođánit, maid lea álki heivehit sierralágan oahpahusaide ja maid sáhtá geavahit mánggalágan oahpahanvugiin, de čuožžilit ovdii mánggat gažaldagat, ee. mo galgá ráhkadit oahpponeavvuid, mat heivejit mánggalágan oahpahussii eaige dušše ovttá fáddái? Makkár oahpponeavvut heivejit mánggalágan oahpahussii ja oahpahusdiliide? jnv. Gávdat čovdosiid dáidda gažaldagaide ii lasit sámegeallii ráhkaduvvon oahpponeavvuid, muhto oahpponeavvuid vátnivuohta ii šat čuoza sámegeallat oahpahussii nu garrasit go dál, ja nuppe dáfus dan vuodul sáhtá álgit oahpahanvugiid, mat leat vuohkaseappot sámi guovllu skuvllaide go stuorraservodaga skuvlavuogádagat. Man láhkai oahpponeavvu lea ráhkaduvvon váikkuha dasa, man heivvolaš dat lea sierra guovlluide, man álki dat lea heivehit sierralágan oahpahusdiliide ja man dávjá ferte oahpponeavvuid ođasmahttit.

Jo ovdalis geažidin, ahte jos oahpponeavvut leat uhcán, de ferte daid veahánaš oahpponeavvuid atnit divdna ja mánggabealágit. Bures ráhkaduvvon oahpponeavvu addá vejolašvuodaid atnit oahpponeavvu ávkin maiddá dakkár dilis dahje oahpahusfáttás masa dat ii leat oaivvilduvvon. Go oahpahusdilis oahppi dábálaččat oahppá mánggaid áššiid oktanaga, de maiddá oahpponeavvu galgá positiivvalaččat ovddidit dán simultánalaš oahppama. Jos oahpponeavvu ráhkadeami oktavuodas dát ii lea vuđolaččat guorahallon, de oahpponeavvu geavaheami oktavuodas oahppi sáhtá oahppat muhtun ášši negatiivvalaččat. Ovdamearkka dihte lohka oahpaheami oktavuodas oahppi oahppá gal jođánit lohkat, muhto seammás oahppá olguštit dahje

hilggodit lohkama. Mánnggaid áššiid oktanaga oahppan lea fáddán sámi oahpaheaddjioahppus ja dán fáttás lea čállán ee. Kilpatrick (1926).

Oahpponeavvu mánnggabealat geavaheapmi ovddida oahppi holistalašvuoda, go dakkár dilis ovdána oahppu oahpes oahpponeavvu vuodul ođđa ja amas áššiide. Oahppi hárijána ovdánit ja generaliseret ovttaskas ášši almmolaš dássái ja muhtumin joba doabalaš dássái. Mánnggabealádit oahpponeavvu geavaheamis lea vuodđun oahppodili ipmárdus, mas oahppi lea aktiivvalaš ja iešheanalaš. Dát hástalus gáibida earet eará ahte oahpaheaddji dihtomielaččat árvvoštallá iežas oahpahusa oahppi dárbbuid ektui ja kritihkalaččat árvvoštallá mo oahpponeavvu doaibmá oahpahas. Dalle lea vejolaš fágalaš vuodul plánet, ráhkadit ja geavahit oahpponeavvuid ja heivehit daid oahppi dárbbuide. Dát guoská maid oahpponeavvuid giela. Oahpponeavvuin lea dábálaččat girjegiella ja danin oahpaheaddji berre ovddidit oahppiid áddejumi ja máhtu heivehit oahpponeavvu giela báikkálaš suopmanii ja giellageavaheapmái. Dát gielladidákttalaš gáibáduš lea maid stuorraservodaga oahpaheaddjiin. Go oahpaheaddjis lea didákttalaš máhttu geavahit oahpponeavvuid mánnggabealádit, de dávjá son geavaha oahpahas maddái materiálaid mat eai leat ráhkaduvvon oahppomateriálan, ng. autenttalaš materiálaid, nugo aviissaid, TV-filmmaid, čáppagirjjálašvuoda jnv.

Oahpponeavvuid oahpaheamis Sámi allaskuvlla oahpaheaddjioahpus deatuhuvvo ahte oahpponeavvu ja namalassi oahppogirji ii oaččo stivret oahpahusa, danin go oahppogirji ii leat oahppoplána. Dakkár deattuhus orro leamen joavdelas, go oahppoplána ortnet jo ieš dagaha, ahte oahpahusa almmolaš dássái ráhkaduvvon oahppogirji ii sáhte duhtadit báikkálaš oahpahusa dárbbuid ja danin gieldda dahje skuvlla oahppoplána ii sáhte leat vuodđun. Nugo ovdal lea jo boahtán ovdan, oahpaheaddji árvvoštallá maid áššiid girjjis son váldá mielde ja heiveha oahpahussii. Oahpahus berre leat oahpaheaddji hálddus, iige oahppogirji galgga mearridit man ortnegis áššiid galgá oahpahit. Dat man ortnegis áššit leat bukton ovdan oahppogirjjis ii mearret ahte oahpahus galgá ovdánit seammá ortnegis. Go geavaha oahppogirjjiid dán láhkai, de oahppoplána ođasmahttima oktavuodas son gártá hui uhcán jos ollege háhkat lasi dieđu eará gálduin. Oahpahusvuogi ja eará dakkáriid son sáhtá gártat heivehit ođđa oahppoplána ulbmiliid ektui ja geavahit ovddeš oahppogirjjiid oahpahas ja lihkká juksat ođđa oahppoplána ulbmiliid. Dalle oahpaheaddji geavaha oahpponeavvu oahppama ovddideapmái.

Oahpaheaddji gelbbolašvuodát

Sámi oahpahusas galget leat oahpaheaddjis mánggalágan gelbbolašvuodát. Vai Sámi allaskuvlla oahpaheaddjiid oahppu addá válmmašvuodaid daidda gelbbolašvuoda gáibádusaide, de oahpahusas leat deattuhuvvon didákttalaš, metodalaš, sosiála, kultuvrralaš, tehnikkalaš ja gielalaš gelbbolašvuodát. (Oahpponeavvopedagogihka oahppoplána 2004.)

Oahpaheaddji lea didákttalaččat gelbbolaš, go son máhtta oppalaččat analyset oahppanproseassa ja heivehit oahppoplána báikkálaččat ja oahppiid ektui. Didákttalaš oahpaheaddjimáhttui gullá analyseret oahpahusa gállduid ja oahpponeavvuid geavaheami diehtogáldun. Didákttalaš gelbbolašvuoda oahpaheaddji juksá, jos sus lea čehppodat árvvoštallat ja geavahit árbevirolaš máhtu ja báikkálaš gállduid ja lagaš birra ávkin oahpponeavvuid ráhkadeamis ja geavaheamis.

Metodalaš gelbbolašvuolta boahtá go oahpaheaddji máhtta válljet oahpahussii ja fágii heivvolaš doaibmanvuogi, doibmii gullelaš veahkke- ja oahpponeavvuid ja máhtta guorahallat, man láhkai buoremusat juksá oahpahusa ulbmiliid. Vuogi válljemis ferte váldit vuhtii buot oahppodillái gulli didákttalaš resurssaid ja vejolašvuodaid. Dán gelbbolašvuhtii gullá máhttu árvvoštallat doaibmanvuogi heivvolašvuoda ja mávssolašvuoda dili, oahppiid joavkku, ovttaskas oahppi ja iežasa ektui. Oahpaheaddji metodalaš gelbbolašvuoda oassin lea tehnikkalaš máhttu, man vuodul son dihtomielagit bargá ja kritihkalaččat árvvoštallá tehnikkalaš gaskaomiid váikkuhusaid oahpahusas. Gelbbolašvuhtii gullá maid máhttit njuovžilit geavahit teknologalaš rusttegiid oahpahusa veahkkeneavvun.

Go oahpaheaddjis leat buorit ovttasbargonávccat, dihtomielatvuolta ja beroštupmi hukset fierpmádagaid, de dat buktet sutnje buori sosiálalaš gelbbolašvuoda. Dainna gelbbolašvuodainis oahpaheaddji hukse bargosaji siskkobeallái ja olggobeallái fierpmádagaid, maiguin son fáhte, hálddaša ja sisafievrrida árbevirolaš ja báikkálaš áššiid oahpahussii. Fierpmádagaid bokte oahpaheaddjis lea vejolašvuolta lágidit oahpahusa dakkárin, mii vástida servodaga, oahppiid ja fága ulbmiliid.

Kultuvrralaš gelbbolašvuolta oahpaheaddjái šaddá das, man áicil son lea kultuvrralaččat, man ollu sus leat kultuvrralaš dieđut, man didolaš

son lea kultuvrralaš váikkuhusain ja man nana kulturáddejupmi sus lea. Oahpaheaddjis berre leat ipmárdus ja beroštupmi sáme giela giellagáhttemii oppalaččat ja fágalaččat. Dan vuodul son máhtta dihtomielalaččat geavahit sáme giela oahpahas ja sierra gielaid olmmošoktavuođain. Giellagelbollašvuohta sistisoallá maid ipmárdusa mánggagielat máná oahppama ja oahpaheami earenoamášvuođaid.

Loahppasánit

Čállošis in ohcal čovdosa mo fidnet lasi sáme gillii ráhkaduvvon oahpponeavvuid, muhto figgan guorahallat man láhkai dáid veahánaš oahpponeavvuiguin sáhtta birget. Oahpaheaddji máhttu ja gelbollašvuohta leat dás guovddážis ja danin galgá ovddidit oahpaheddjiid gelbollašvuođa dáid áššiid ektui. Sámi allaskuvlla oahpaheaddjioahpus leat olles áigge deattuhan oahpponeavvo- ja oahppoplánaoahpahas dehálašvuođa. Dát vuhttui, go hálahin sámeskuvllaid oahpaheaddjiid, de bođii oalle čielgasit ovdan ahte Sámi allaskuvllas oahpu váldán oahpaheaddjit eai nu váidalan oahpponeavvuid vátnivuođa eai ge čatnan oahppoplána ja oahpponeavvu oktii. Dás oidno oalle čielgasit makkár oahpaheai-profesuvdna lea sámeoahpaheaddjis ja man autonomat sii leat oahpaheai barggus. Dát nanne oainnu ahte Sámi allaskuvla lea oahpaheaddjioahpu lágideamis rivttes bálgá alde, das lea buorre ain joatkit ja ovddidit oahpaheaddjioahpu.

Go oahpaheaddji hálida olláshuhtit oahpahas servodaga ja vanhemiid vuordamušaid vuodul albma láhkai, son dárbaša servodagas oktasaččat dohkkehuvvon oahpahas- ja skuvlapolitihkalaš prográmma. Sámediggi ja/dahje gielddat galggašedje ráhkadit oahpahas- ja skuvlapolitihkalaš prográmma, man vuodul gielddat dahje skuvllat sáhttet ráhkadit báikkálaš oahppoplána. Dalle oahpaheaddji anus lea oahppoplána man vuodul son sáhtta ollašuhhtit oahppo- ja fágaplánaid, nu ahte oahpahas boadus lea dakkár maid servodat lea ásahan skuvlla mihttomearrin. Sierra sáme guovlluin fertejit leat oahppoplánaid sisdoalus earut, go sáme guovlu ja sámeservodagat eai leat juohke sajis seammaláganat, Sápmi ii leat homogena. Go skuvla sáme guovlluin olle buorre bohtosiide, de sáme guovllu mánat leat ožžon dakkár oahppo ja gelbollašvuođa mainna sii birgejit sáme guovllus ja maid dái stuorraservodagas, stuorra máilmmis. Jos sámi oahpahas- ja skuvlapolitihkalaš prográmma váilu, de skuvlaoahpahas sápmelašvuohta

bidggiida, go oahpaheaddji ii sáhte leat sihkkar oahpahusa sisdoalus ja sápmelašvuohta lea veaittalassii oahpahasas. Prográmma váilumis čuovvu maid, ahte lea váttis ráhkadit báikkálaš oahppoplánaid, go eai leat oktasaččat dohkkehuvvon váldolinnját ja oahpahusa prinsihpalaš vuodđu váilu. Sáhttá-ge jearrat, leago sámi oahpahusa váttisvuodát mearka sámi oahpahas- ja skuvlapolitihka váilumis.

Go oahpaheaddjit reflekterejit vásáhusaideaset oahpponeavvuid mángga-bealat geavaheamis ja oahppo- ja fágaplánaid heiveheamis, de sidjiide čoggo earenoamáš ollu praktihkalaš diehtu ja máhttu sámi skuvlla ollašuhttimis ja oahppu lágideamis báikkálaš servodahkii heivvolaččat. Go dan lassin oahpaheaddjit gaskaneaset ságastallet oahpahasáššiin, ohcalit oktasaš oainnu sámi oahpahasas, de skuvlii čoggo olu sámi skuvlamáhttu ja skuvllas šaddá oahppevaš skuvla, (*lærande skole*). Go gielddat Máhttoloktemis leat geatnegahtton ráhkadit gieldda oahppoplána, de vuodđojurdda lea oažžut skuvlaid oahppavaš skuvlan, organisašuvdnan, mii oahppá iežas vásáhusain. Lea vahát, jos gielddat ja skuvllat eai olle dasa, go dalle gieldda oahppoplánas šaddá «mahkáš plána», ja dat lea katastrofa skuvladoibmii. Mahkáš plána fille oahpaheaddjiid jurddašit, ahte skuvladoaibma lea plánejuvvon vaikke duodalaččat ii leatge ja dainna lágiin dat doalvu skuvladoaimma endorii.

Oahppoplánateoriiain ii boade ovdan oktage ášši, man vuodul sáhttá gáibidit buot oahppogirjiid ođasmahttima oahppoplána ođastusain. Oahpaheaddjioahppu gal váikkuha dasa, man čeahppi oahpaheaddji lea geavahit oahpponeavvuid ja ollašuhttit oahppo- ja fágaplánaid. Máhttoloktema olis ávžžuhuvvo ahte oahpahasas galgá geavahit áviissaid, bláđiid, interneahhta ja eará sullasaš autenttalaš materiáldaid. Dáid ráhkadeamis leat eará ulbmilat go skuvlla oahpahas. Mo lea áddemis, ahte oahppogirjjit mat leat goitge ráhkaduvvon oahpahasas várás, eai dohkkege šat oahppoplána ođasmahttima maŋŋá, go nuppe dáfus ávžžuhuvvo autenttalaš materiáldaid geavaheapmái? Dien gažaldahkii in leat gávdnan vástádusa. Dan lassin medias lea oalle dávjá buktojuvvon ovdan ahte sámegillii lágiduvvon oahpahas lea lossat ja váttis mánáide. Dainna diehtujuohkimiin lea dagahuvvon duššin mánggaid logiid jagiid rahčamušat sámegielat oahpahasas ovdii. Vánhemat ja oahppit leat álgán válljet dárogielat oahppogirjiid, dan geažil go eai leat ožžon dássebealát ja áššálaš dieđuid oahpahasgiela válljemis. Dáid dieđuid gilvin sámegillii čállojuvvon oahppogirjiid ja sámegielat oahpahasas vuostá, lea dál oasistis duolbmamin sámegiela ja ovddideamen sámegiela jápmima. Dál

go sámegielat oahpahussii lea láhččojuvvon vuodđu, de berre hoahpumus lági mielde álgit hutkat mo loktet sámegielat oahpahusa dási dán áigái heivvolažžan. Okta oassi das lea oahpaheaddji didáktalaš máhtus loktet oahppiid gielalaš didolašvuoda vai sii áddejit oahpponeavvuid girjegielat ja báikkálaš suopmana oktavuoda.

Mii dagaha dan ahte váikke oahppoplánaid ja oahpponeavvuid oktavuodain lea diehtu buohkaide oazžumis, de manin gáibiduvvo, ahte oahppogirjjit gálget leat odđa oahppoplána mielde ráhkaduvvon? Boahtágo dát gáibádus das, ahte oahpaheaddji atná oahppogirjji oahppoplánan, čiegus oahppoplánan? Vai leago gieldda oahppoplána ráhkaduvvon dakkárin, ahte dát gáibida odastusa oktavuodas odđa oahppogirjjiid? De čuožžilage gažaldat, gii lea ráhkadan gieldda oahppoplána ja makkár oahppanoainnuin. «Oahppogirjjit gálget leat odđa oahppoplána mielde ráhkaduvvon» -gáibádus lea áddehahti, jos oahppogirjji buorre vuoda mihttun lea dárogillii čállojuvvon oahppogirji, muhto jos gieldda oahppoplána lea báikkálaš dárbbuid vuodul ráhkaduvvon, de sámeguovllu skuvllain dárogillii čállojuvvon oahppogirjjit leat dušše osiin heivvolaččat.

GÁLDUT

- AUSUBEL, D. 1968: *Educational Psychology: A Cognitive View*. New York: Holt etc.
- BRUNER, JEROME 1969: *The Process of Education*. Cambridge: Harvard University
- HOEM, ANTON [1994]: Logaldallan Sámi allaskuvla bargiid semináras 2.1.1994.
- HÆTTA, JOHAN DANIEL 1997: ...skuvla galgá rievdaduvvot. Oahppoplánat ja sámi dárbbut. – Balto, Asta (doaim.), *Diehtu ja gelbbolašvuotta Sámis – sámi skuvla šaddamin: Sámi oahpposuorggi diliin*. Čáhcesuolu, SUFUR – Finnmárkku oahpporegiuvnna ovttastahttinlávdegoddi.
- IMSEN, GUNN 2006: *Lærerens verden. Innføring i generell didaktikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- KESKITALO, JAN HENRY 2003: «Sámi skuvlla» ovdáneapmi ja dan báikkálaš heiveheapmi – suohkaniid ja skuvllaid plánain ja oahpahedjjiid mielde. – Hirvonen, Vuokko (doaim.), *Sámi skuvla plánain ja praktihkas. Mo dustet O97S hástalusaid? Reforbma 97 evalueren*. Kárášjohka:

ČálliidLágádus.

- KILPATRICK, WILLIAM 1926: *Foundations of Method*. New York: Macmillan.
- LAHDES, ERKKI 1987: *Peruskoulun didaktiikka*. Helsinki: Otava.
- LEHTINEN, E. 1983: *Yhteissuunnittelu. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen sovellutus lukion didaktiikkaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A 97.
- LONKILA, TOIVO 1991: *Koulun tulosjohtaminen*. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.
- Máhttolokten* 2008 = *Máhttolokten. Sámi oahppoplánabuvttus* 2008. Oslo: Máhttodepartemeanta, Sámediggi, Oahpahusdirektoráhtta.
- MIKALSEN BITI, ANNE DAGMAR 1997: *Davviriikkalaš oahpponeavvoprošeakta, Loahpparaporta*. Guovdageaidnu: Sámi giellaráđđi.
- Oahpponeavvopedagogihkka oahppoplána* 2004. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla
- PHENIX, PHILIP 1964: *Realms of Meaning*. New York: Mc Graw-Hill.
- Sámiráđđi* 1989 = *Sámi skuvla- ja oahpahaspolitiikkalaš prográmma* 1989. Ohcejohka: Sámiráđđi.
- STRATEMEYER, FLORENCE ET AL. 1947: *Developing a Curriculum for Modern Living*. New York: Teachers College, Columbia University.
- UTSI, MAI BRITT 2003: Muitalus oahpponeavvuid birra ... Oahpponeavvodilli O97S skuvllain. – Hirvonen, Vuokko (doaim.), *Sámi skuvla plánain ja praktihkas. Mo dustet O97S hástalusaid? Reforbma 97 evalueren*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.
- ØZERK, KAMIL 2006: *Opplæringsteori og læreplanforståelse*. Vallset: Oplandske Bokforlag.

The Teaching of Educational Material and Curriculum in the Sámi University College

The topic of my article is the issue of how teacher training practice can help with regard to the lack of educational materials made in the Sami language. The article is based on my own experiences as a lecturer in pedagogy at the Sami University College. I shall not deal with the issue of how to get more teaching materials into Sámi, but how existing materials can be used in a more holistic way in many different subjects and in a way that they will not become redundant quickly. I shall articulate what is the relationship between the curriculum, the use of curriculum and the needs of pedagogical

materials. The aim of teacher training is to raise the professionalism of the teachers and to instruct as to how the curriculum is understood and used. The other intention of teacher training is to promote the teachers' capability to make and use teaching materials with versatility. The themes which I have dealt with do not help to make more teaching materials available, but can remove the restrictions that exist as a result of the lack of these materials.

Aimo Aikio

Sámi allaskuvla

aimo.aikio@samiskhs.no